

מראה מקומות- עניני הלכה

יבמות דף כו'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן
AsherMillman@gmail.com

רב דקהל שערי תפילה
פאסאיק ניו ג'רזי

ליוז ברוך בענייני נגינה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

www.dafaweek.org

507-DAF-WEEK

info@dafaweek.org

בענין שתי מצות בדיעבד או מצוה חדא לכתחילה

• המשנה דן במקרה של ד' אחים ששנים נשואים לשתי אחיות ומתו שנים אלו, שהשנים הנשארים חולצים ולא מייבמים. והגמ' הסביר שאין בזה הכרח שיש זיקה שאפילו למ"ד אין זיקה חולצין (הגם שבאמת יכולים לייבם) "שאסור לבטל מצות יבמין דלמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין. וכעין שאלה הנ"ל הסתובב בכמה פרטי ההלכה שאם יש לפנינו אופן לקיים מצות מרובות בדיעבד או מועטת לכתחילה באיזה אופן יש לנהוג.

• **במג"א** הביא בשם ספר החסידים שאם יש לאדם שיעור של ב' סעודות כדי שביעה בשבת ויכול לחלקם לג' שלא כדי שביעה שמוטב לאכול ב' בשביעה. [ובכף החיים הובא שעפ"י הזוהר עדיף טוב לחלקם]. [וכן פסק המג"א בחנוכה שאם אין שיעור לכל נרות באחד יקיים כשיעורו והשאר יחלק]. אכן **בלקח טוב** דייק ממשנה הנ"ל שלא כדברי המג"א שמצות יבום קודמת לחליצה ואעפ"כ כאן חולצין שהוי ב' מצות ולא מייבמין שיש כאן רק מצוה אחת.

• ועיין **בעיקרי הד"ט** שהביא מח' בינו בין הרב בית יהודה בא' שהיה לו כזית מצה אחת ועמו חבריו אם אמרינן כל דאלים גבר והוא יאכל כל הכזית וחבירו לא יאכל כלום או ששניהם יאכלו פחות מכזית וכצד זו נקט למעשה שיש כאן זכות חבריו ג"כ שעדיף מאכילתו באופן מובחר. [ורק אינו כדין שלעיל שיש כאן בעצמו שתי מצות נפרדות ולא שיש כאן קיום ב' מצות נפרדים לשני בנ"א כדין המשנה]. וכן הביא **בחשוקי חמד** שאלה הנ"ל בענין אם יש מעות או לקנות כזית אחד של מצה שמורה או שני כזיתים של מצה רגילה מהו דינו.

• אכן מי שיש לו כסף הרבה ומסופק ליתן הרבה לאחד או מצקת להרבה **באהבת חסד** הובא בשם הרמב"ם שיש מעלה לעשות פעולות הרבה של צדקה באופן מקצת מליתן להרבה לאחד. אכן לכ' אי"ז כנגד ספר החסידים שיש קיום שלם של צדקה בכל פרוטה ואינו כאכילה שלא כדי שביעה.

• מג"א רצא' א'

• כף החיים שם

• מג"א תרעא' א'

• לקח טוב סימן טו' אות כד'-כו'

• עיקרי הד"ט או"ח סימן יח'

• חשוקי חמד יבמות כו.

• אהבת חסד ח"ב פרק יז' אות א'

ג. נ"י ד"ה בתחומא] מהא דלחלא במדרש, תחומא פישת וקבל: ¹
 ג. גיטין דף ל"ח ע"פ: ²
 רצא א. שבת ק"ח ע"פ: ³
 טור (עמוד ק"ה) וה"ל [שבת מה, כ ד"ה ח"ר כהן] נשם בעל הלכות גדולות [שמן: עמוד ק"ה]: ⁴
 ג. רמב"ם פסק' ל' מהלכות שבת [הלכה ט:]: ⁵
 ד. טור [שם]: ⁶
 ה. תוספות [שם ק"ה, ד"ה כמנהל] והר"ש [שם] פסק טו סימן ה' והמרדכי [שם] סוף רמז [שם] והגהות [מימוניות, שבת] פסק (כ"ט) [ג] [ואם ו' ית:]:

רצ אין להניח הדרסה עבור סעודה שלישית, כדלחלא במדרש משלי [פרק ג] בפסוק [משלי ג, י] אשת חיל, שמתו בניו של רבי מאיר מאזמו הטעם (רוקח סימן נה). וז"ל לרקק שהדרסה תהא להורות לעם את חקי האלהים ואת תורותיו ולהכניס יראת שמים בלבו, ולא כמו שנהגין עכשיו. רצא יאמר בשבת יושן כדי לעשות מלאכתיו זעיר (ספר חסידים סימן רס"ו):

רצא מי שיש לו מזון שמי סעודות ואם יתלקס לשלש סעודות לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה, מוטב שיאכל שמי סעודות לשבעה (ספר חסידים סימן תרס"ח) [תמסא], וכן משמע בשבת דף ק"ח ע"פ [ג] דלמר עשה שנתך חול, וכמו שכתבתי סימן רמ"ז [ס"ק ג], ונראה ד"ל דמכל מקום אם נמשכת סעודת הבוקר עד אחר חלות יתלקה לשמים, וכמו שכתוב סע"ף ג', דהא מכל מקום ישבע כשאוכל שנית. וכן משמע בנמוה"ס טיקטין [מנחם] אש"ש

ב אחר סעודת שחרית [ב] קובעים מדרש לקרוא [ב] בנביאים [ב] ולדרוש בדברי אגדה [ב] ואסור לקבוע סעודה באותה שעה: הגה [ד] ופועלים ובעלי חיים שאין עוסקים במורה כל ימי שבת יעסקו יותר במורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים במורה כל ימי השבוע והתלמידי חכמים ימשיכו יותר צענוג אפילו ושמייה קצת דערי הם ממענגים בנודם כל ימי השבוע:

סיכום רצא

ד"ן שלש סעודות. וכו' ו' מעיפים:

א [א] יהא זחיר מאיר לקיים סעודה שלישית [ב] ואם הוא שבע יכול לקיים אותה [א] [א] ואם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער את עצמו [ב] והחכם עיניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית: הגה [א] [ב] ומי שלא אכל ב' [ב] צילל שנת יאכל שלש סעודות ציוס השבת:

ב [ב] זמנה משיניע זמן המנחה דהיינו ג' משש שעות ומחצה ולמעלה ואם עשאה קודם לכן [א] לא קיים מצות סעודה שלישית: הגה [ב] יש אומרים דלסור לשמות

ציונים רמ"א

ג. ב"י סימן רפ"ח [עמוד ק"ה] ד"ה גיטין [שם] ירושלמי [שם] פסק טו הלכה ג': ¹
 רצא א. הרא"ש פסק ערבי פסחים [שם] סימן ה': ²
 ה. תוספות [שם] ד"ה וה"ל [שם] הר"ש [שם] סימן ה' והמרדכי [שם] סוף רמז [שם] והגהות [מימוניות, שבת] פסק (כ"ט) [ג] [ואם ו' ית:]:

את [ב] במרדכי פסק י"ו דשבת [רמז שז] ובשלי הלכות [סימן ג] נשם היראים [השלם, סוף סימן ג]. אכל לתחלה אין להמתין עד אחר חלות משום זה, דמבטל עונג שבת, כמו שכתוב ריש סימן רפ"ח. ומיהו לפי מה שכתבתי ריש סימן תמ"ד אפילו קודם חלות יתלקה סוף סימן רל"ב: ב ב"י שבת. נראה לי דהוא הד"ן מי שלא אכל צילל יוס טוב יאכל שמי סעודות ציוס, עיין מה שכתבתי סימן [תקנ"ט] [מקלט] [ס"ק ג]. והוא הד"ן שאומר הקידוש של לילה: ג' משש שעות. נראה לי דאם התחיל קודם חלות ואכל עד אחר חלות ילא, [ב] דהא עכ"פ אכל אחר חלות. אכל אם יודע שתמשוך סעודתו עד אחר חלות [א] אסור, כמו שכתבתי ריש סימן מע"א. דלא ערך רצא צמחריק"ש

רצ סוף פ"ה ב [באותה שעה]. ואם גיגיל בשבת הנהיג אל יעטלה, כי עונג הוא לו, ואחר השעה קובעים מדרש. בעלי חיים שאין עוסקים במורה ציוס השבוע צריפין בשבת לעסוק במורה יותר מתלמידי חכמים עוסקים במורה כל ימי השבוע:

רצא סוף פ"ה ב [משש שעות ב']. כל השעה מים בין המשעות של ערב שבת אפילו גזל את המים. יש אומרים דדוקא מן ההר אכל מן הבית לא. ויש אומרים שלפ"ן להורג גם בין המשעות של שבת. יש מפרשים דדוקא בשבת עשר מדשים ראשונים של אפי ושל אמו:

שערי תשובה

לכתוב תורה במצואי שבת, אלא יאמר כי שבת היום. ועיין שם [באליה רבה] בשם שלי"ה [שם], עיניו הפלות של שבת ד"ה וקראתן שלא ירבה כו', אדרבה חייב אדם לחדש חידושי תורה, כמו שכתוב בזהר [שלה קע, א] דבמצואי שבת בחזרת נשמה יתירה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידושי אמרת בתורה כו', ובמחזיק ברכה [אות ה] בשם דעת חכמה [דברי חכמים ח"א שיעה השבת סוף פ"ו] בשם האר"י [שער הפסוקים, ריש פישת קדושים] שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם, לכן נסמך כיבוד למצות שבת. ומי שאינו בר הכי לחדש, ילמוד דברים שלא למד עוד להנה [מחזיק ברכה אות ה]. וכתב בברכי יוסף [אות ה] שכתבו בשם האר"י [פי' עץ חיים, שער השבת סוף פ"א] שהיה יושן ב' או ג' שעות בשבת [א], וכתב מחזיק ברכה [אות ה] שדברים מקיימים מנהג האר"י, ומי יאן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם, ע"ש:

רצא (ב) ב"י שבת. עיין באר היטב. ועיין בברכי יוסף [אות ה] מסופק אם

(ב) וז"ל ודרוש. ואין להניח הדרסה בשביל סעודה שלישית, שמתו בניו של רבי מאיר מאזמו טעם, ורוקח [ובספר אליה רבה סי' ו' כתב, דרוקח אמר ירגיל לאכול סעודה שלישית באותו שעה, אבל באקראי שנמשך הדרסה כל כך אין לבטל סעודה שלישית משום זה, וכן כתב רוקח, דלא כמ"א, דהא י"א]. וז"ל לרקק שהדרסה תהא להורות לעם את חקי האלהים, ולהכניס יראת אלהים בלבו, ולא כמו שנהגין עכשיו. מ"א [יש המינין], ב"ח [ד"ה וזאת]:

רצא (א) בבב"ב. לאו דוקא, אלא יותר מעט מכבילה, דכפילה מקרי אפילו ערלי, כמו שכתוב סוף סימן רל"ב. מ"א [ס"ק א] [ובספר אליה רבה סי' ג' חולק עליו, וכן משמע במרדכי שבת רמז שז כו', דהא לא עדיפא מליל שבת דאמרין שבת קיט, ב בעולם יסדר אדם שלחנן] בליל שבת אפילו אין צריך אלא לכיבת, הגא"א. מי שיש לו מזון שמי סעודות ואם יתלקס לשלש לא יהיה לו לכל הסעודה לשבעה, מוטב שיאכל שמי סעודות לשבעה, ספר חסידים סימן [תמסא]. ונראה לי

ביאור הגר"א

לתלמוד תורה וחלק לאכול ולשתות. וטעות וספר ישי כאן [ב]. ובתחומא [א] ולא פליגי, מה דאמר רבי ברכיה לתלמוד תורה אלו הפועלים כו', ומה דאמר רבי חייא להתענג אלו תלמידי חכמים כו', ע"ש. ולכאורה משמע דפליגי בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע [פסחים טו, כו], ובגמרא דירין [שם] אמרין הכל מודים כו', ועיין ב"י ריש סימן רפ"ח:

רצא [א] [פ"ה א] יהא זחיר. שם [שבת ק"ה, א] כל המקיים כו', יהא חלקי. ואף בעני אמרין בסוף פ"ה [פ"ה משהו] ו' שבת כו': [ב] בבב"ב. נלמד מסוכה, כמו שכתבתי בסע"ף ה' [סי' טו], ובסוכה אמר בינמא ע"ש ב' דכביצה בעי סוכה. אע"ג דדחי בסוכה [כו, א], מכל מקום בינמא [שם] רבי ירמיה ורב פפא ורבה לא סבירא להו כן: [ג] ואם אי אפשר. כנזכר לעיל [סימן רפ"ח סע"ף ב': [ד] [הנה] ומי ש"א. תוספות בפסחים ק"א א' וד"ה ובקידושין דאמרין שם טעמיה כו': [ה] [פ"ה] וזמנה. בפ"ק ט"ז דשבת [ק"ה, א] במנחה מוזן כו' דלא אכל. ושם, בצהרים מדיחין כו' לאכול במנחה: [ו] [הנה] יש אומרים. בשם מדרש [מדרש תהלים י, ו] השוהה בשבת בין הששית גזל קרוביו המתים. ועיין רשב"א [ש"ה ח"א] סימן אלף קי"ט בשם הירושלמי:

רנה

אורח

הלכות שבת סימן רצא

חיים

באר הגולה

נ רמנ"ס נפרק
י מהלכות שבת:
ד עור:

בכביצה נואם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לעער את עצמו והחכם
עיניו בראשו שלא ימלא במנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית:
הנה ומי שלא אכל כלל שבת יאכל שלש סעודות ניסם השנת (הרמ"ש פרק ערבי פסחים):
אָבֹה אָעֵפֵא

בף החיים

ב"ח. והמחזיק ברכה אות א' כתב אפשר דהכוונה
דצריך זהירות לפי שבסעודה זו ניכר כבוד שבת שהוא
דבר שאינו עושה בחול דעיקר האכילה דבר יום ביומו
בלילה פעם אחת וביום פעם אחת, ובסעודה שלישית
מגדיל כבוד שבת לעשות בו סעודה מיוחדת והזהיר
לקיימה הנה שכרו גם על סעודת הלילה וסעודה שניה
כאילו עשאם לכבוד שבת דוקא. אך אם יתרשל לקיים
סעודה שלישית מורה דהשני סעודות לא עשה לכבוד
שבת יעו"ש:

ד) **שם**. יהא זהיר מאד וכו'. אם לפי הפשט כתבו
הפוסקים הנהו זהרורי הן מזהירין מן הדין
לקיים סעודה שלישית, יותר ויותר יש לזהר עשר ידות
לדברי בעלי סודות שמדובר בה נכבדות והדברים
עתיקיין ועת רצון מילתא היא, ופוק חזי רשב"י ביומא
דהלולא הוה חדי דמיומאי לא בטיל תלת סעודתי, ומה
ישכיל אנוש יקר תפארת גדולת סעודה זו ותוקף חיובה
בסוד קדושים רבה ויפקח עינא ולבא לקיימה כהלכתה
ועלז בה. ברכי יוסף אות א':

ה) **שם**. כביצה. לאו דוקא אלא יותר מעט מכביצה
דכביצה מיקרי אכילת עראי כמ"ש סוף סימן
רל"ב. מגן אברהם ס"ק א'. ועיין מה שכתבו עליו
האחרונים. ומכל מקום אם אפשר יש להתמיר לאכול
יותר מכביצה, אבל אם לא אפשר די אפילו בכזית
וכמו שכתב האליה רבה אות ג' בשם המלבושי יום
טוב יעו"ש. ועוד דכיון שחייב לברך אחריו ברכת
המזון כמ"ש לעיל סימן קפ"ד סעיף ו' יוצא בדיעבד
ידי חובת סעודה שלישית. ועיין לעיל סימן ער"ד סוף
אות י"ד:

ו) **שם חגת**. ומי שפא אכפא כפי"ף שבת וכו'. והוא
הדין מי שלא אכל כלל בליל יום טוב יאכל
שתי סעודות ביום, והוא הדין שאומר הקידוש של
לילה. מגן אברהם ס"ק ב'. ור"ל דלעיל סימן רע"א
סעיף ח' כתוב דאם לא קידש בלילה יקדש ביום רק
שאינו אומר ויכלו יעו"ש, ולזה כתב המגן אברהם
דכמו דשוה יום טוב לשבת לענין השלמת סעודה ביום

נפיק ומכרזא עליה אז תתענג על ח' דא סעודתא חדא
לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין, והרכבתך על
במותי ארץ דא סעודתא תניינא לקבל חקלא דתפוחין
קדישין, והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא הוא שלימו
דאשתלים בזעיר אנפין, ולקבליהו בעי לאשלמא
סעודתיה וכו' יעו"ש. נמצא דבכל סעודה משלש
סעודות יש לה שורש למעלה וטעם בסוד. והמבטל
אחת מהם עונשו מרובה והמקיימם שכרו מרובה. ועיין
לעיל סימן רמ"ב אות ב':
אָבֹה אָעֵפֵא

ב) ומי שיש לו מזון שתי סעודות ואם יחלקם לשלש
סעודות לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה,
מוטב שיאכל שתי סעודות לשבעה, ספר חסידים סימן
תתס"א, וכן משמע בשבת דף קי"ח דאמר עשה שבתך
חול וכמ"ש סימן רמ"ב. מגן אברהם ריש סימן זה.
אמנם לפי מה שכתבנו לעיל בשם הזהר הקדוש דכל
סעודה משלשת סעודות יש לה שורש למעלה והמבטל
אחת מהם עושה פגם בעולמות העליונים וענשו
מרובה, נראה דאדרבא יותר טוב שיחלקם לשלש
סעודות משיאכל שתיים לשבעה ודוק. ועיין לעיל סימן
רמ"ב אות ט"ז. ומה שכתב המגן אברהם דאפילו קודם
חצות יחלקם לשנים דהא יש אומרים דיוצא בזה
יעו"ש, אין כן דעת הטור והשלחן ערוך כמ"ש לקמן
סעיף ב'. וכן לפי דברי הזהר הקדוש והאר"י ז"ל לא
יבוא זה. אלא צריך להיות כל אחד בזמנה ראשונה
בלילה ושנייה בשחרית ושלישית אחר תפלת מנחה,
דבההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא כנודע. ועיין
שער הכוונות דף ע"ה ע"ד. וכן כתב בשו"ת מן
השמים סימן י"ד והיא בסוף חרדב"ז חלק ח' יעו"ש:

ג) **שם**. יהא זהיר מאד וכו'. והטעם שכתב יהא
זהיר מאד, לפי דבשחרית אדם תאב לאכול
ולשתות ומתענג במאכלים הרבה ובפירות ומיני מגדים
הרבה כדי להשלים מנין מאה ברכות עד שימלא כריסו
כל כך דכשיגיע זמן סעודה שלישית עדיין לא נתעכל
לו סעודת שחרית, ועל כן אמר צריך שיהא נזהר
מאד שיהא עיניו בראשו שלא למלאות כריסו כל כך
בשיעור שיהא תאב לאכול סעודה שלישית בזמנה.

כתקנן ואי אדרבא יש ראי' לסיפוק דאין ריבוי כמות מכריע וכו' ובאחי רק להטיר :

בד) י"ח לדקדק דקיום ב' מצוה שלא כתקנן עדיפא מקיום אחת כחקקס מהא דקיייל ביצמות כ"ו א' רב' אחיות שנפלו לפני ב' יבמין שתיכן חלולות ולא מתייבמות מחששא דדילמא אדמיבס מד מייה אידך וקבעל מלוא יבמין (דהשני' הסי' אחות אשה אל המייבס ואחות אשה סטורה מחלצה ומיבוס) ע"ש. והנה בבכורות (י"ג א') צמטכס מבואר דמלוא יבוס קודמת למלוא חלצה וע"ש ביצמות כ"א א' בגמ' דחלצה במקום יבוס לאו מלוא היא כלל ועכ"ז אמרי' דמוטב שיחללו שתיכן וחקיימו איפוא ב' המלוא שלא כתקנן משתייבס האחת וחקייס זאה המלוא האחת כחקקס אלא דיש ספק שמא לא חקייס השני' כלל דדילמא אדמיבס מד מייה אידך וכו' ואי מטורש צב לכאורה רב' מלוא שלא כתקנן עדיפי מאחת כחקקס ועוד יותר מה דאפי' סיכא דלא חזבנל השני' צדאי אס יעשה האחת כחקקס ויש רק ספק ביכול השני' גיב מוטב שיקייס שתיכן שלא כתקנן וכו' ויש לדחות ולומר דשאיני הסס דלס מייבס האחת כרי הוא מדחה צב מלוא יבוס השני' על ידי מעשכו בידיס שברי רק ע"י יבוס הראשונה נעשית השני' אחות אשה ובאסרה לו וע"כ זה שפיר אסור לו להרות מלוא השני' בידיס ע"י מעשה המלוא האחת ואין ראי' מעש לכ"כ דאין מדחה השני' בידיס ע"י קיום האחת ומאלי' השני' היא דמתבטלת מפאה שאין מקיימת וה"ו רק ביטול בשוא"ה לא דחי' בידיס וע"כ צכ"ג שפיר אפשר דרשאי לעשות אחת כחקקס אע"פ שיעיי' תחבנל השני' מאלי' וד"ק סיפב :

בה) ב"ש"ב פסחים פ' א' איתמר היו ישראל מתנה טבורין ומחלס עמאין אמר רב מטמאין אחד מהן בשרך (כדי שיהי' רוב יצור עמאין ויעשו כולם בטומאה ולא יהי' קרבן צבור חלוק) וכו' ועולא אמר משלמין אחד מהן לדרך רחוקה ויטמאנו בשרך קסבר שוחטין חורקין על עמא שרין ויטמאנו צמה מדחכו אחס מחגיגתו כשהא נמי מדחכו אחס מפסחו איפשר דעביד בשני וכו' ובחוס' שס ד"ה אחס כתבו דלס משלמין אותו לדרך רחוקה אין יכול לביא מחיגתו ציי"ט כיון שהוא חוק לתחוס ורק מוכרח לביאו צימי השלטמין עש"ה. ובתנתי' שס בחידושי דיש לדקדק מה דמוטב לקיים ב' מלוא שלא צמנן סעיקרי מלקיים האחת צמנמס וסכני' חובטל לגמרי דהא הי' אס יעמאזכו צמת חובטל חגיגס לגמרי ואח הססח יביא צמנו צערב פסח ואס משלמין אותו לדרך רחוקה אזי יביא פסחו בשני ותגיגתו צימי השלטמין ואי' כרי יביאס גם שחוסס שלא צמנמס סעיקרי [ויש לדחות דלס יביא פסחו בשני אזי עד חסרון זמן סעיקרי יש לו מעלה המכרס דלס יעמאזכו צמת ויביאנו צראשון כרי יביאנו בטומאה וקיייל דטומאה רק דחי' צבור וחציבה בטומאה חסרון וסיסול ע"רשי' פסחים פ"ד ב' ד"ה כאי פסול הוא עש"ה. ואולס לעומת חסרון הטומאה יש לו מעלה קרבן צבור אס יביאנו צראשך כיון דמציא אותו עס לצבור ובא כטופיט משאי' אס יביאנו בשני הוא רק קרבן יחיד וסאריכתי' עס בחידושי לברר אזי מאלו כמעלה מכריעות ואיכתי']. ועריס אס כניס סדברים דקיום ב' מלוא שלא צמנן סעיקרי עדיפי מקיום אחת צמנמס סעיקרי וסני' חובטל לגמרי אזי יש כרימות ראי' מה לספק שלנו רב' מלוא שלא כתקנן עדיפי מאחת כחקקס :

בז) דמ"ג"א ס"י ר"י"א סק"א הביא צמס סס' חסדיס דמי שיש לו חזן ב' סעודות לשבח ואס יחלקס לגי' לא יהי' לכל סעודס כדי שציעס מוטב שיאכל

מאס פעמים יצבור ואל יסרג ושאיך גבול כלל בדבר [ובכרונס שכן מטורש כסי' מעשכ רוקח על כרמב"ס סלקות יסודי כמורכ שאין גבול בדבר ואיז כעס לפני לשיין ט] ואיז על כרחך דאין ריבוי כמות מכריע אח האיכות וד"ק :

כא) ביבמות (דף י"ד א') יש עס פלוגתא אי עשו צ"ש כדבריסס או לא עשו וכו' דמי' לא עשו מטוס דביס רובא ומיד עשו אמר דכי אולי' צחר רובא סיכא דכי סדדי ניכסו ככא צ"ש מחדדי ספי ע"ש. וכרי זו פלוגתא לפניך דעוה בני ארס אס האיכות כס מכריע אח ריבוי כמות או לסיפוק דמיד עשו סיל דכי דביס רוב צמנו עכ"ז כיון דצ"ש מחדדי ספי מכריע מעלס איכותיה רחידוד שכלס אח רוב כמות דביס ומיד דלא עשו סיל לסיפוק דרוב כמות מכריע וכו' ומכונן :

כב) ב"ומא פ"ב ב' אמרס תורה חלל עליו שנה אחת כדי שיטמור שנתות סרצב וכו' ואף דבשמירת שנתות סרצב כרי יקיים רק סרצב פעמים עשין דכיום השביעי שנתות זכור ושמור ולאין דלא חעשס כל מלאכס ואיז ודאי דחילול שנה דבסקינע פעס אחת חמור מכל אחד מספרטיס כג"ל [ואע"ג דקיום לאו דליה כל מלאכס הוא גיב קיום לאו דסקילע עכ"ז לגבי הקיום כרי אין ללאו דסקילע מעלה יתירס משאר לאו דעלמא דסמינטיס מפשיית מלאכס כעבת כרי הוא עבודה ל' ית' צערך אחד בשוא"ה כמניטס מאכילה נבילס ולפעמיס סמינטיס מאכילה נבילה היא עבודה יותר מן כמניטס מלאכס ועגן אס יצרו חקטו יותר לאכילת נבילס מלפשיית מלאכס ורק כעבירי על לאו דליה כל מלאכס הוא דחמורה מעבירי על שאר לאו מפאה שעבירי זו עונש סקילע משאי' בשאר לוג' אכל הקיום דליה כל מלאכס צב הוא לקיום שאר לאין וכמונן כפשייות ואי' שפיר חילול שנת אחד דכא עבירת סקילע כרי ודאי דבר גדול הוא באיכות יותר מקיום כל אחד מפריסס הנזכריס דיינו עשין דכיום השביעי שנתות זכור ושמור ולאין דליה כל מלאכס] ועל כרחך דריבוי כמות צב מכריע אח האיכות ח"פ וברור כס"ד :

כג) י"ח לסספתק אס יש לאדם לקיים שחי מלוא ואין ציכולתו רק או לעשות שחיסס שלא כתקנן או לעשות אחת כחקקס וסני' חובטל לגמרי מה עדיך צב [ועי' שיע' א"ה ס"י א' טוב מניט בכונס מסרבות שלא ככונס ויש לחלק בין שלא ככונס לשלא כחקקס ופשוט] ולכאורה סדבר חלוי בסברת סרין כג"ל אי ריבוי כמות מכריע אח האיכות דאי ימא דמכריע וכו' אזי ב' מלוא שלא כתקנן עדיפי מאחת כחקקס ואזי אין מכריע וכו' אזי י"ל דאחת כחקקס עדיפא מנ' שלא כתקנן וראוי שיקיים אחת כחקקס וסני' חובטל ואס כאחס ממורס ובאחת קלס יקיים כחמורה וצטל קלס ואס שתיכן שוה אזי כחמורה ביד האדם לצבור אחס מהס שירלכ. ואס כניס הדברים ככס יש גם מה ראי' לכאורה לסברת סרין כג"ל חס מהא דגרסי' צמנחות מ"ס א' ח"ד ואיפה לפר ואיפה לליל יעשכ מנחס וגו' אי' שמעון וכו' מדח פריס' ואליס אחת היא אלא שאס כ"י לכן פריס מרוביס ולא הי' להס כסכיס יביאו סר אחד וסכיו ואל יקרבו כולן בלא כסכיס וכו' עכ"ל כגמ'. וסכס דלוגי קרל היא דכקרבת פריס מרוביס בלא כסכיס עדיך מסקרבת סר אחד וסכיו וסייע כסברת דקיום ב' מלוא שלא כתקנן עדיף מקיום אחת כחקקס ואי' כרי יש ראי' מה לכאורה לסברת סרין כג"ל ואולס יש לדחות ולומר דאדרבא כשהא דכתי' קרל ילפי' מהס דקיום מלוא אחת כחקקס עדיפא מקיום ב' שלא

לקח כלל טו אי ריבוי הכמות מכריע האיכות טוב סח

ב' סעודות לשבעה וסלסית חובטל למרי עיש ומכח דקיום מוטע מלח כחקן עדיף מכרכב שלל כחקן ויש לדחוח דשם טעמא אחרינא איח ב' משום דסעודת שליטת מקלין זה פטי מנב' ססעודות כראשונה עיש בשיע עטף ס' ואדרבא מדנקט כסיח דין זה בלח יח לו ב' לשבעה וגי שלל לשבעה ולא נקט ל' כיכא דיש לו רק מוון סעודה אחת לשבעה ואם יחלקה ל' יכ' לו שחיסם שלל לשבעה דמוטב שיאכל כאלח לשבעה וכשני חובטל למרי איכ מוכח לכיסוף דבעלמא עדיף קיום ב' שלל כחקן מאלח כחקס ודין דסיח כניל כוא רק מטלח קולא דסעודת ג' וכניל ויש לדחוח נס זה ובחחי רק להעיר :

כלל טו ריבוי הזמן אי מכריע האיכות.

בכלל הקדום ביארטו אי ריבוי כמות מכריע את האיכות ופס אבאר בעזכריי אי ריבוי הזמן מכריע את האיכות סיינו אס יש איסור חמור ויש איסור אחר קל ממנו אלח דיש לו מעלה על החמור בענין הזמן שסאיסור החמור אין שוכס כל כך זמן כמו סאיסור הקל כי מיייכוו חסוב חמור עפי. וכנס כך דמנחח (מיט א) וחכיס (ג' ב') דבני חדיר ומקדש כי מיייכוו עדיף לכאורס כוא כספק שלו דמקדש יש לו מעלה איכותית עלמחית וחדיר יש לו מעלה ריבוי הזמן שטוב צומניס מרוביס יוחר מן סמקודש שליח חדיר כמכוס. ואס כי בכלל הקדום כבאלח כך איבעי' לשנין ריבוי סכמות אי מכריע את סאיכות עסיס עכ"ז נס כדבריו פס יל דלח חסוב שס ריבוי סכמות כיל ריבוי הזמן וכללל הקדום בעלמו כסחפקנו כוס וכנס מלבד כך איבעי' יש לי להעיר עוד בענין זה אי ריבוי הזמן מכריע וכי מאלחו מקומן בעזכריי וס:

א) משיס נזיר תיז אי במשנס דפליגי ר' אליעזר וחכמיס ככ"ג ומיר שפגעו במח מלח דריא סיל דיטמח כ"ג ואל יטמח נזיר לפי שכנזיר מביח קרבן על טומאלחו וזה מעלה איכותית עלמחית וחכמיס סיל דיטמח נזיר ואל יטמח כ"ג לפי שכי קדושתו קדושת עולם וזה מעלה ריבוי הזמן עסיס. כרי דפליגי ריא ורבנן כוס אי ריבוי הזמן עדיף או מעלה עלמחית עדיפא :

ב) בשיס שבוטות ס"ז ב' חניא ריא אומר אס נאמר משכן (לענין איסור קניסת עמאס) למח נאמר מקדש ואס נאמר מקדש למח נאמר משכן וילי נאמר משכן ולא נאמר מקדש סייחי אומר על משכן יכא חייב שכרי משוח בשמן כמשחח ועל מקדש לא יכא חייב ואס נאמר מקדש ולא נאמר משכן סייחי אומר על מקדש קרבן יכא חייב שכרי קדושתו קדושת עולם ועל משכן לא יכא חייב לכך נאמר משכן לכך נאמר מקדש עכ"ל כנמי. ומבואר דמשכן יש לו מעלה איכותית עלמחית דקדושתו עולמח עפי מפלח סיוחו משוח בשמן כמשחח וילי סמקדש אין לו מעלה עלמחית כאלח ורק יש לו מעלה ריבוי הזמן דקדושתו קדושת עולם וס"ז דומח לכ"ג ונזיר דיש למיר מעלה עלמחית במח שמיח קרבן על טומאלחו וזה דומי' דמשכן וס"ג יש לו מעלה קדושת עולם דומי' דמקדש ואיכ תיקטי קלח בין לריא ובין לרבנן דנזיר כניל דניל תרי קרלי דשבוטות כניל למשכן ומקדש ניכחוב חד מיייכוו מר כדלית ל' ומר כדלית ל' ונילף אידך מיייכוו וכמוכ. וביותר יוקסח לפי כספריס דגרסי שס בשבוטות רבי אליעזר ואל ר' אלעזר עיש כחודיס קדושתו דליכ קשי

ד' אליעזר אדרי אליעזר ולי דלעזר דסיל לריח לפי כאלח דמעלה עלמחית עדיפא מקדושת עולם עכ"ז מודח דלעזר לפעוה ולכנור ככיסוף גיכ דקדושת עולם עדיף ועיכ שפיר לריך קרל לכני ואדרבא לפי גירסא זלח דגרסי בשבוטות שס ר' אליעזר יתייבב כוס כל דבשיס מוטע קמן דיש עיח איחל אכל דעכו יבראל חיטך בית ראשון ציוסי חיל כנמי מלי דרוח (מח דרשו לכהיר איסור יוכיכ בשביל כחיתוך) אמרו ק"ו ומח משכן שאין קדושתו קדושת עולם וקרנן יחוד דוחה שבה דליסור סקילס (כחיתוך של דקרבנות כשמיס כחיתוך דחח שנת) מקדש דקדושתו קדושת עולם וקרנן לבור ויוכיכ דעטש כרת לא כיש וכו' עכ"ל כנמי. וליע דכא יש סברא למר לכיסוף גיכ דמח למשכן שכן משוח בשמן כמשחח חלמר כמקדש וכו' וכסוגי דשבוטות כניל דחשיב זה לעדיפות דמשכן על מקדש ואס דיל דכני דיש למשכן עדיפות חד דמשוח וכו' עכ"ז כרי כנך מעלות דמקדש נפישין ושפיר עברי ק"ו ממשכן אמקדש עכ"ז יוקסח דכל כי סלי גונח סיל לסיס לפיכח וכדרך כנמי בכל מקוס דפריך ככסי אדרבא פלוגי חמור ומשני ככך נפישין [ע"י יצנות דיש ע"כ יכנס רבות בשיס] ואלח לפי כנירסל כניל דגמי' בשבוטות שס ר' אליעזר יחל דרק ריא לפעמי דסיל כמי' שס דמיר עדיף מבי מלח כמעלה עלמחית דמיח קרבן על טומאלחו איבי דכני קדושתו קדושת עולם על כן שפיר אמר גיכ ככך דשבוטות דיש סברא דמשכן עדיף דמקדש מפלח כמעלה עלמחית דמשוח וכו' איבי דמקדש קדושתו קדושת עולם משחי לדין דקיייל כרבנן דריא כמיר שס וליכ סבירל לן לפי כאלח דקדושת עולם עדיף ממעלה עלמחית וע"כ שפיר לפי כאלח מעלה קדושת עולם דמקדש עדיף ממעלה משוח וכו' דמשכן ועיכ שפיר אמרי' ככך דמנינח לפי סכלס דמקדש עדיף ממשכן מפלח קדושת עולם ואבי דכמשכן משוח וכו' ושפיר לא סולך שסיס נפיש כאל דכך נפישין כיון שאין לורך כוס רק לריח לחוד ילח לפי סכלס דקיייל כרבנן דריא ודוק ובחחי רק נכסיר:

ג) ככתובות ליר ב' אמר רבס נגב יבנח בשבת פסור כו' יאמר רבס כו' נגב יבנח במחחרת פסור כו' וליכא דלי אשמעי' שבת דליסורו איסור עולם אכל מחחרת דליסור שפס אימח לא ולי אשמעי' מחחרת דמחחרת זו סחראחו אכל שבת דבעי סחראס אימח לא קמיל עכ"ל כנמי. וכנס כך דליסור עולם דומח לכך דקדושת עולם דכיג ומקדש וזה דמחחרת אי' סחראס היא חומר עלמחית דמחחרת על שבת כמעלה נזיר על כ"ג ומשכן על מקדש וכמוכ ואי מבואר נס כוס דיש לכסחפק באלו ב' כמעלות כי מיייכוו עדיפא עפי ושמשוס כן סולך רבס לאשמעי' תרזייכו :

ד) ע"י כרכוח (רייא ע"כ) שלחח לענין כרכח אכנס רבס אי אכנס עולם עדיף או אכנס רבס עסיס וכו' דומח גיכ לכך דמיר ושבוטות וכחכות כניל דמספקין אי דבר עולמי עדיף מדבר זמני הנדול באיכות בזמן מליחותו וכניל :

ה) ביבמות ע"ה א' מייחי חרי קרלי למחוסר כפוריס חב דיוולדת שאסורין כקדשיס חיל כנמי וזריכי דלי כי רחמנא יולדת משוס דמריבס טומאלח (שמוניס יוס) אכל זכ אימח לא ולי כי רחמנא כוס דלח כוסר מכללו אכל יולדת (דכוסר מכלל סרוחא דס וסכור לבעל) אימח לא זריכא עכ"ל כנמי. כנס נס כוס מבואר דיש לכסחפק באלו ב' כמעלות סיינו מעלה ריבוי הזמן ככך דיוולדת שומאלח שוכס פ' יוס ומעלה

עיקרי הד"ט

כז

דיני הסדר וכוסות ומצה

גם האריך בדיון ברירה כשתולה בדעת אחרים ודין מצה גזולה נוהג ג"כ בליל ב' אע"פ דאנו בקיאיין דקיבועא דירחא כיון דכליל א' חיוכו מדאורייתא משום ג"ש דלחם לחם גם בליל ב' קפדין למצה הבאה בעבירה וה"ה למרור כשהיה בה"מ קיים, אך בזמן הזה דחיוכו של מרור מדרבנן אף בליל א' לא קפדין למצה הבאה בעבירה ועיין למרן סי' תרמ"ט דיוצא אדם י"ח ב"ט ב' בלולב גזול דחינו אלא דרבנן ודלא כהר"מא :

שאלת יעדן ח"א סי' ג"ב והנמשכים י"ז ב"י שאין לו למצת מצוה רק של חדש או איסור אחר שאין בו מיתה או עשה עם הלואו שלו יכול לאכלו לכזית מצת מצוה ואם הוא איסור של עונש מיתה או שיש ג"כ עשה אסור לאכלו ומ"מ אם אכלו יצא י"ח ואם יודמן לו אח"כ מצת איסור-אפי' של לאו גרידא אסור לאכלו שכבר יצא י"ח ועוד לו שם ובסימנים הנמשכים נשא ונתן בענין מצוה הבאה בעבירה ע"ש פלפולו העגור :

שם סי' ג"ז והנמשכים (הד"ט) וע"ל סי' זה אות ו' וט"ז ועיין להרב כנסת יחזקאל בחי"ד סי' מ"א דאף בזמן הזה וח"ל נוהג דין איסור חדש בשדות ישראל ואף בשדות השוכרים ישראלים מהשר כמו שהוכיח מש"ס דקידושין דף ל"ו ומנחות ור"ה ושכן הסכמת כל האחרונים דהלכה כר"א זולתי רבינו ברוך ואחריו נמשכו הרט"ז והרמ"גא ע"ש, ועיין ג"כ להרב יד אליהו סי' ס"ד ולהרב מים רבים סי' מ"ג והנמשכים שהחזיק הרב המחבר כעונם ידו שאין לחוש לאיסור של חדש ע"ש ובענין מצוה הבאה בעבירה ע"ל סי' ה' אות ל"ו י"ח מברייבה שאנו עושים זכר למקדש כהלל לא סגי בפחות מכזית כיון דאין אכילת מרור בפחות מכן ופר"ך כזית מצה וכזית מרור :

שם סי' ק' י"ט ב"י שהיה מתלוץ בליל פסח על פיוט חד דגיא שאומרים בסוף הסדר והשומע שמע וקדוה גדוה גדוה ורב המקום יוכיחו בטוב טעם וישאל מחילה על חטאיו ויתירו :

חיים שאל ח"א סי' כ"ח כ' חתן בליל פסח יברך הו' ברכות בכוס ברכת המזון ולא על א' השש ברכות ובפ"הג על אחר כמו שטושים בשאר המנינים והרב יע"בן כתב בסדרו דיכול ג"כ לעשותן בכ' כוסות ויניח לכוס ד' את אשר בירך עליו ברכת חתנים :

שם סי' ע"ב אות י"ג (הד"ט) ולע"דן טוב ונכון הדבר לעשות כסדרת הרב ברכות מים סי' תע"ט שכתב שאף למנהגם שמברכי' הו' ברכות על כוס א' ת"מ בליל פסח אחד מהמסובין יברך שש ברכות על כוס שלו והמכרך

סי יח

י"ב מאשר ומקיים מ"ש בחק יעקב שלו סי' תפ"ג ס"ק ב' בדיון מי שאין לו רק ב' כוסות לדעתו שם יקדש בליל א' על כוס א' וישמור כוס ב' לליל ב' : שבות יעקב ח"ב סי' ה' י"ג ב"י שאין לו מצה אלא פחות מכשיעור נראה דאין כאן כד חיוב לאכול דאכילה בכזית משמע והיינו דכסו' תפ"ד איתא הנשבע שלא לאכול מצה כל השנה אסור לאכול מצה בפסח ולמה והלא לענין שבושה שלא אוכל סתם בכזית משמע ואי איתא יאכל פחות מכזית וקיים שבושתו ומצות אכילת מצה כאחת א"ו דכיון שאינו אוכל כזית לאו מצוה היא כלל : שם סי' ח"י

(הד"ט) ועיין להרב חיים שאל ח"א סי' ג' שכתב שהסכי' לזה הרב מחנה ראובן ושכן הדיון במרור והוא נר"ו חלק עליו והחליט דיאכל מה שיש לו בלא ברכה ע"ש, ועיין להרב בית יהודה ח"ב סי' נ"ו בדיון ב' שהיו במדבר או בכית האסורים ואין ביניהם רק כזית מצה דס"ל דאפשר לומר דמאן דחלים נבר ע"ש ואם אפי' בפחות מכשיעור מתקיימת המצוה למה לא יאכלו שניהם מחצה לזה ומחצה לזה דכתיב דמצוה מן המובחר תהיה באכילת כזית מ"מ לא היה בדיון לעכב על חיבורו שלא יקיים המצוה כל עיקר כדי שיקיים הוא בדרך אלמות וחוקת היד מצוה מן המובחר וכמעט הסברא נותנת דעשייתו מצוה שאינה מן המובחר ולזכות את חיבורו שיעשה מצוה אף שאינה מן המובחר יהיה זכותו יותר גדול בזירוף של חיבורו לשלו מעשייתו בלבד אפי' מצוה מן המובחר י"ד ב"י שהוא אכוס ואינו יכול לאכול פרוסת המוציא קודם חלות לא יברך על אכילת מצה דספק ברכות להקל ואם לא נאגם רק עד סמוך לחלות יקדש ושתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל ויברך ג"כ כאן על אכילת מרור קודם חלות וההגדה יאמר אח"כ (ועיין בח"ח סי' תפ"ג) : דגול מרכבה סי' תע"ז ט"ו א"ה קידש בליל פסח על הפת ואכל וטוב הכיאו לו יין יאמר ההגדה עד משעבוד לגאולה ולא יסיים ונאמר לפניו הללויה רק יתחיל ברכת אשר גאלנו ויברך בפ"הג ושתה כוס ראשון, ואח"כ יאמר ונאמר לפניו הללויה וכו' וחכי הראשון של הלל ושתה כוס ב' ע"ש מלתא באעמא דמכתבא :

שם סי' תפ"ג ט"ז בני אדם האופים מצותיהם בתנור א' וחוששים שיחלפו המצות מזה לזה מהני תנאה (אף למ"ד דלית ברירה) אם יאמר בלשון להבא לכשיניע לולבי או מתני ביד אחר הרי הוא לו במתנה אבל לומר כל המתחלף (לשון הוה) אשלי יהיה מתנה וכיוצא לא מהני תנאה דלא חלה מתנתו והויא מצה גזולה דאין אדם יוצא י"ח ועיין בפ' מרובה דף ס"ט גס

פרק שלישי

דף כו ע"א

דילמא אדמייבם

165600

לקנות ולאכול שני כזיתים מצה רגילה, או כזית אחד מצה שמורה

111550

1234567

שאלה אדם שיש לו דמים מועטים, ויכול לקנות בהם שני כזיתים מצה רגילה, אחד לכזית מצה, והשני לאפיקומן, ויכול לקנות כזית אחד מצה שמורה מהודרת לכזית מצה, אך אז לא יהיה לו לאפיקומן^א, מה יעדיף שנים רגילים או אחד מהודר?

תשובה דן בשאלה כעין זו הלקח טוב (כלל טו אות כו) האם ריבוי הכמות מכריע את האיכות. וז"ל: המג"א (סימן רצא סק"א) הביא מספר חסידים דמי שיש לו מזון ב' סעודות לשבת ואם יחלקם לשלשה חלקים, לא יהיה לכל סעודה כדי שביעה, מוטב שיאכל ב' סעודות לשובע, והשלישית תבטל לגמרי. ומוכח דקיום מועט מצוות כתיקונן עדיף מהרבה שלא כתיקונן. לפי ראייה זו עדיף לקנות כזית שמורה מהודרת.

אולם הלקח טוב דוחה ראייה זו וכותב: שם טעמא אחרינא אית ביה, משום דסעודה שלישית מקילינן בה טפי מב' הסעודות הראשונות עיי"ש בשו"ע (רצ"א סעיף ה). ואדרבה מונקט הספר חסידים דין זה באם יש לו ב' לשובע וג' שלא לשובע, ולא נקט ליה היכא דיש לו רק מזון סעודה אחת לשובע ואם יחלקה לשתיים יהיה לו שנים ולא לשובע, דמוטב שיאכל האחת לשובע והשניה תבטל לגמרי, אם כן מוכח להיפך, דבעלמא עדיף קיום ב' שלא כתיקונן מאחת כתיקונה, ודין הספר חסידים הנ"ל הוא רק מפאת הסעודה ג' קיל וכנ"ל, ויש לדחות גם זה ובאתי רק להעיר, עכ"ל.

א. יעוין בשו"ע (או"ח סימן תנג ס"ד) ובמשנ"ב שם שיש דרגות שונות של הידורים במצה שמורה.

[רנז]

רנח _____ חשוקי חמד

מבואר בדבריו דלא כרירא ליה מה עדיף על מה, ריבוי כמות ובענינו ב' כזיתים, או ריבוי איכות ומספיק רק אחד.

ועוד כתב שם (כאות כד): יש לדקדק דקיום ב' מצוות שלא כתיקונן עדיפא מקיום חדא כתיקונה, מהא דקיימ"ל ביבמות דף כו ע"א ב' אחיות שנפלו לפני ב' יבמים שתיהן חולצות ולא מתייבמות מחששא דדילמא אדמייבם חדא, מיית אידך וקבטלה מצוות יבמין [דהשניה תהיה אחות אשה אל המייבם, ואחות אשה פטורה מחליצה ומיבום]. והנה במסכת בכורות (דף יג ע"א) מבואר דמצות יבום קודמת לחליצה, ועיי"ש ביבמות דף כא ע"א דחליצה במקום יבום לאו מצוה היא כלל, ועם כל זאת אמרינן דמוטב שיחלצו שתיהן ויתקיימו ב' המצוות שלא כתיקונן, משתתייבם האחת ותתקיים זאת המצוה האחת כתיקונה, אלא דיש ספק שמא לא תתקיים השניה כלל דדילמא דדמביים חד מיית אידך וכו', ואם כן מפורש בזה דלכאורה ב' מצוות שלא כתיקונן עדיפי ממצוה אחת כתיקונה יעו"ש.

ולענד"נ אפשר לדחות ראייה זו, ואין ראייה מיבום לענינו, דשאני יבום של שני יבמין, דאנו צריכים לעשות תיקון לב' נשמות, שיהיה לשניהם מנחה, לכן עדיף לעשות חליצה לזו [לתיקון נשמת בעלה] וחליצה לזו, לתיקון נשמת אחיו השני, מלעשות תיקון נשמה גדול לאח אחד, והאח השני ישאר בלי כלום, בזה עדיף חליצה לזה וחליצה לזה מלעשות יבום ורק לאחד. כל זה בנוגע למצוה שאנו עושים למען האחים המתים, שאנו צריכים להטיב עם שניהם, הגם שההטבה היא רק בחליצה ולא ביבום, אבל בנוגע לאדם אחד הדין באיזה מצוה לבחור לעצמו האם ב' זיתים רגילים, או אחד מעולה כגון מצה שמורה, יתכן שכזית אחד מעולה עדיף.

כמו כן אם אדם בעל חסד רוצה לתרום מצות למי שאין לו, ומסתפק אם לקנות לאחד מצה שמורה או שנים לשני אנשים מצות רגילות יעדיף מצה רגילה לשנים מאשר שמורה לאחד בלבד.

לסיכום: אם קונה לעצמו יש להסתפק אם יקנה כזית מעולה, ואם קונה לאחרים יקנה שני כזיתים רגילים לשנים.

דכותה ואפלו אם ירצו לעשות תקנה לתן גם לעניי עולם מקפה שלהם דבר מועט, גם כן אין מנהגם עולה יפה. דיש בין המספבים הרבה, שאין מספב בשביל עצמו לבד, רק מפלי תליא בה בביתו, ועל ידי סבובו נשאר לו מעט לזון אשתו ובניו, שלא ימותו ברעב; וכשאתה גועל דלת בפניו, אתה יורד לחיי בניו העמופים ברעב בביתו. ולא שיק בזה לאמר, ענייד ועני עיר אחרת - ענייד קודמין, דזה שיק ביהוד שרופה לתן צדקה, וידע בגפשו, שאין בכחו לתן רק לאחד; על זה אמרו: ענייד קודמין, אבל לתת פלם ומאזני משפט על כל העיר, ולומר שאין בכחם לתן, רק לעניי עירם, ולסגר בשביל זה הדלת על כל עניי עולם - זה לא מצינו [אם לא שידאנו לטובת העניים לכלכלם בכל מחסורם בבית מיוחד כחפץ הממשלה, בודאי טוב לעשות כן (הנהגה זו פגרה מחמת העניוה)]. וגם כאשר תדקדק היטב, תראה, שרב המסכמים ומנורים על התקנה הזו הם רק העשירים הגבוהים, שפכחם לתן לשניהם. ולכך כל זה, הלא ידוע שתקנתם זאת קופחת גם לעניי העיר, שאין מיוחין אותם לחזר על הפתחים. ומה שגזתנין להם איזה דבר קצוב - לא יספיק להם, אפלו לחצי חיותם, ואין עושין טובה בזה רק ליחידים. ועתה נחשב הקלקילים היוצאים מזה.

א. דאיתא באבות (פרק ג, טו): והכל לפי רב המעשה. וזה לשון הרמב"ם שם בפריש המשנה: שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רב גדל המעשה, אבל לפי רב מספר המעשים. והוא שהמעלות אמנם יגיעו בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קנן חזק, לא כשיעשה אדם פעל אחד גדול מפעלות הטובות, כי בזה לבדו לא יגיע לו קנן חזק. והמשל בו: כשיתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד, ולאיש אחד לא נתן בלום - לא יעלה בידו מדת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים, ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות; מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים, והגיע לו קנן חזק, וזה פעם אחת לבד התעוררה גפשו התעוררות גדולה לפעל טוב, ואחר כך פסקה ממנו. וכן בתורה, אין שכר מי שפדה אסור במאה דינרים, או שעשה צדקה לעני במאה דינרים, שהוא די מחסורו, כמו שפדה עשרה אסורים, או השלים חסרון עשרה עניים, כל אחד בעשרה דינרים, עד כאן לשונו. היוצא מדבריו, שהמעלות נמנו לאדם לפי רבוי מעשיו, לא לפי גדל מעשיו. ועתה נחזה בענינו: לפי התקנה, שכל אחד יתן רק דבר קצוב לשבוע בבת אחת ולא יותר, כמה וכמה אלפים פעלות טובות, שיש על כל אחת ואחת מצות עשה דאורייתא, נגרע מהעיר מדי יום ויום על ידי זה. כי מלפנים, כשהיה בעל הבית נותן בפרוטרוט, היה פועל טוב בכל פרוטה ופרוטה; וכשנבוא לחשבון שנה שלמה, ימצא שחסר על ידי זה כמה אלפי רבואות פעלות טובות, שיש בכחם להכריע את ישראל לכף זכות. וכשנחבונן בזה הענין בלבד, די להסיר המכשלה הזו.

ב. גם עצם הצדקה נתמעט על ידי זה הרבה מהעיר. כי כשהעני הולך בעצמו, פעם יתן לו בעל הבית מצד המצוה, ופעם מצד החמלה, יתר מכפי השעור. פעם יתן לו

